

YASHIL IQTISODIYOT LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA TIJORAT BANKLARINING O'RNI

THE ROLE OF COMMERCIAL BANKS IN FINANCING GREEN ECONOMY PROJECTS

¹**Saloxov Sirojiddin
Sadriddin o'g'li**

¹*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi.
G-mail: saloxovsirojiddinog@gmail.com*

Annotatsiya Abstract

Uzb. - Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirishda tijorat banklarining o'rni O'zbekistonning normativ-huquqiy hujjatlari, rasmiy statistik ma'lumotlari va xalqaro moliya institutlari tajribasi asosida tadqiq etilgan. Iqtisodiyot va moliya vazirligining 2025-yilning dastlabki to'qqiz oyi uchun yashil iqtisodiyot bo'yicha hisoboti, YeTTBning mahalliy banklarga ajratgan kredit liniyalari hamda xalqaro banklarning barqaror moliyalashtirish ko'rsatkichlari tahlil qilingan. O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga oid qonunchiligi va yashil loyihalarni baholash mezonlarining moliyalashtirish tizimidagi ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot yakunida yashil kredit kafolati, xalqaro moliyaviy resurslarni milliy valyutada qayta kreditlash hamda ekologik natijadorlik monitoringini birlashtiruvchi mexanizmni takomillashtirish taklif etilgan.

Eng. - This article examines the role of commercial banks in financing green economy projects on the basis of Uzbekistan's regulatory framework, official data, and international experience. It analyses the Ministry of Economy and Finance's green economy report for the first nine months of 2025, EBRD credit lines extended to local banks, and sustainable finance indicators reported by international banks. The study reviews the significance of Uzbekistan's green economy transition strategy, renewable energy legislation, and green project assessment criteria. It proposes an improved financing mechanism combining credit guarantees, local-currency on-lending of international funds, and monitoring of projects' environmental performance.

Kalit so'zlar: Keywords:

❖ *yashil iqtisodiyot, tijorat banklari, yashil kreditlash, yashil moliyalashtirish, kredit kafolati, xalqaro moliya institutlari, energiya samaradorligi, ekologik investitsiyalar, yashil taksonomiya, barqaror moliya.*

❖ *green economy, commercial banks, green lending, green finance, credit guarantees, international financial institutions, energy efficiency, environmental investment, green taxonomy, sustainable finance.*

Kirish.

Jahon iqtisodiyotida iqlim o'zgarishi, energiya resurslariga bo'lgan talabning ortishi, tabiiy resurslardan foydalanish

samaradorligini oshirish zarurati va ekologik xavflarning kuchayishi moliyaviy resurslarni taqsimlashning yangi mexanizmlarini shakllantirishni talab qilmoqda. Ushbu

sharoitda yashil iqtisodiyotga o'tish iqtisodiy o'sish, investitsiyalarni jalb qilish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va ekologik barqarorlikni ta'minlashning o'zaro bog'liq yo'nalishi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Yashil iqtisodiyot loyihalarini amalga oshirish qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etish, sanoat korxonalarining energiya sarfini kamaytirish, suvni tejaydigan texnologiyalarni tatbiq qilish, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik jihatdan toza ishlab chiqarishni tashkil etish uchun katta miqdordagi investitsiyalarni talab qiladi. Bunday loyihalarning ayrimlari yuqori boshlang'ich xarajatlar, uzoq qoplanish muddati va texnologik tavakkalchiliklar bilan tavsiflanadi. Natijada ularni faqat korxonalarning o'z mablag'lari hisobidan moliyalashtirish imkoniyati cheklanadi.

Mazkur jarayonda tijorat banklari xalqaro moliya institutlari va real sektor o'rtasidagi asosiy moliyaviy vositachilardan biri hisoblanadi. Banklar xalqaro kredit liniyalarini jalb qilish, ushbu mablag'larni korxona va aholiga qayta kreditlash, ekologik loyihalarni moliyaviy ekspertizadan o'tkazish hamda kredit tavakkalchiliklarini boshqarish orqali yashil investitsiyalarni kengaytirishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasida mazkur yo'nalishning strategik asoslari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi PQ-4477-son "2019-2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining 'yashil' iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida" qarorida belgilangan. Hujjatda iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlarida energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni rivojlantirish va yashil iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlovchi moliyaviy mexanizmlarni shakllantirish ustuvor yo'nalishlar sifatida ko'rsatilgan [1].

Yashil loyihalarni baholash mezonlari, yashil moliyalashtirish vositalari va davlat xaridlarida ekologik talablarni rivojlantirishga

bo'lgan ehtiyoj mazkur mavzuning amaliy ahamiyatini yanada oshirmoqda.

Tadqiqotning maqsadi — O'zbekistonda yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirishda tijorat banklarining o'rnini rasmiy ma'lumotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va xalqaro tajriba asosida baholash hamda kredit resurslarini samarali yo'naltirish mexanizmini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi.

Yashil moliyalashtirish bo'yicha ilmiy adabiyotlarda moliyaviy tizimning ekologik maqsadlarga xizmat qilishi, iqlim tavakkalchiliklarini boshqarish va xususiy investitsiyalarni jalb qilish masalalari muhim o'rin tutadi.

Ehlers va Packer yashil obligatsiyalar bozorini tahlil qilib, ekologik loyihalarni moliyalashtirishda moliyaviy instrumentlarning ahamiyatini yoritgan [2]. Ushbu yondashuv yashil iqtisodiyot loyihalarini faqat bank kreditlari bilan emas, balki obligatsiyalar va boshqa kapital bozori vositalari orqali ham moliyalashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Xalqaro kapital bozorlari assotsiatsiyasi (ICMA) tomonidan ishlab chiqilgan Green Bond Principles hujjatida yashil obligatsiyalar orqali jalb etilgan mablag'lardan foydalanish yo'nalishlarini belgilash, loyihalarni tanlash, mablag'lar hisobini yuritish va ular yuzasidan hisobot berishga alohida e'tibor qaratilgan [3]. Ushbu tamoyillar yashil moliyalashtirishning shaffofligini ta'minlashda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Jahon bankining Finance and Prosperity 2024 hisobotida rivojlanayotgan va bozor iqtisodiyoti shakllanayotgan mamlakatlardagi banklarning qariyb 60 foizida iqlim bilan bog'liq investitsiyalarga ajratilgan kreditlar jami kredit portfelining 5 foizidan ko'p emasligi, banklarning 28 foizi esa iqlim moliyalashtirishini umuman taklif qilmasligi ko'rsatilgan [4].

O'zbekiston sharoitida A.V. Vaxabov va Sh.X. Xajibakiyevning yashil iqtisodiyotga oid ishlari ekologik barqarorlik, resurslardan samarali foydalanish va iqtisodiyotni modernizatsiya qilish masalalarini o'rganishda ahamiyatga ega [5].

Mavjud adabiyotlarni umumlashtirish yashil moliyalashtirishda uchta muhim masalani ajratish imkonini beradi: moliyaviy resurslarning mavjudligi, ularning ekologik jihatdan asoslangan loyihalarga yo'naltirilishi va erishilgan natijalarni ishonchli baholash. Mazkur maqolada aynan shu uch yo'nalishning tijorat banklari faoliyatidagi o'zaro bog'liqligi o'rganiladi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Tadqiqotda tizimli va qiyosiy tahlil, dinamik qatorlarni o'rganish, o'sish sur'atlarini hisoblash, normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish hamda mantiqiy umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Ushbu usullar yordamida O'zbekistonda yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirishning amaldagi holati, tijorat banklarining faoliyati va xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik mexanizmlari o'rganildi.

Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika

qo'mitasining rasmiy ma'lumotlari, tijorat banklari va xalqaro moliya institutlarining hisobotlari hamda tegishli normativ-huquqiy hujjatlar tashkil etdi. Tahlil jarayonida kredit liniyalari hajmi, amalda ajratilgan kreditlar va moliyalashtirilgan loyihalarning ekologik natijalari alohida ko'rib chiqildi. Olingan natijalar asosida yashil kreditlash samaradorligini oshirish va tijorat banklarining yashil iqtisodiyotni moliyalashtirishdagi rolini kuchaytirishga qaratilgan takliflar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

O'zbekistonda yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirishda Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YeTTB) tomonidan mahalliy tijorat banklariga taqdim etiladigan kredit liniyalari muhim ahamiyatga ega.

Iqtisodiyot va moliya vazirligining 2025-yilning dastlabki to'qqiz oyi uchun hisobotida YeTTB bilan hamkorlikda 200 mln AQSh dollari miqdoridagi kredit resurslarini GEFF III bosqichi doirasida mahalliy banklar orqali tadbirkorlik subyektlariga yashil kreditlar sifatida yo'naltirish chora-tadbirlari amalga oshirilayotgani qayd etilgan [6].

1-jadval

O'zbekiston banklari uchun ayrim yashil kredit liniyalari [7-10]

<i>Bank</i>	<i>Yil</i>	<i>Kredit liniyasi</i>	<i>Maqsad</i>
<i>Ipak Yo'li banki</i>	2023	20 mln AQSH dollari	GEFF II doirasida yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirish
<i>Ipoteka-bank</i>	2024	10 mln AQSH dollari	20 mln dollarlik umumiy paket tarkibidagi yashil moliyalashtirish qismi
<i>Hamkorbank</i>	2025	30 mln AQSH dollarigacha	GEFF II doirasida energiya samaradorligi va yashil texnologiyalar
<i>Ipak Yo'li banki</i>	2025	15 mln AQSH dollarigacha	GEFF II doirasida yashil loyihalarni qayta kreditlash

Jadvalda kredit liniyalarining e'lon qilingan yoki nazarda tutilgan qiymatlari keltirilgan. Ushbu qiymatlarni banklar tomonidan yakuniy qarz oluvchilarga amalda ajratilgan kreditlar summasiga tenglashtirish

mumkin emas. 2025-yildagi Ipak Yo'li banki operatsiyasi bo'yicha YeTTBning loyiha sahifasida 15 mln AQSh dollari miqdoridagi umumiy moliyalashtirish nazarda tutilgan bo'lib, shundan YeTTBning o'z mablag'lari

13,5 mln AQSH dollarini, hamkor moliyalashtirish esa 1,5 mln AQSh dollarini tashkil etadi [10].

Jadvaldagi operatsiyalar xalqaro moliyaviy resurslarni mahalliy banklar orqali real sektorga yo'naltirish mexanizmi rivojlanayotganini ko'rsatadi. Ushbu mexanizm doirasida xalqaro moliya instituti kredit resurslarini taqdim etadi, mahalliy tijorat banki esa loyihani tanlash, qarz oluvchining to'lov qobiliyatini baholash va kreditni qaytarish jarayonini boshqaradi.

Shu bilan birga, xalqaro kredit liniyasining e'lon qilingan summasi bilan bankning haqiqiy yashil kredit portfeli o'rtasida farq mavjud. Kredit liniyasi mablag'larining to'liq o'zlashtirilishi, loyihalar soni, kredit muddati, foiz stavkalari va ekologik natijalar to'g'risidagi ma'lumotlar alohida tahlil qilinishi kerak.

Iqtisodiyot va moliya vazirligining 2025-yilning dastlabki to'qqiz oyi uchun hisobotida GEFF III bilan bog'liq moliyalashtirish tashabbuslari bilan bir qatorda sakkizta viloyatdagi 89 ta sanoat korxonasida resurs samaradorligi va toza ishlab chiqarish bo'yicha baholash jarayonlari olib borilayotgani qayd etilgan [6].

Mazkur natija yashil moliyalashtirishda moliyaviy resurslar bilan birga texnik ekspertiza va korxonalarining ishlab chiqarish

jarayonlarini takomillashtirish ham muhim ekanini ko'rsatadi. Chunki energiya samaradorligi bo'yicha baholashdan o'tgan korxonalarda investitsiya ehtiyojlari aniqroq belgilanadi, xarajatlarni qisqartirish imkoniyatlari aniqlanadi va moliyalashtiriladigan loyihaning kutilayotgan natijalarini baholash osonlashadi.

Biroq 89 ta korxonaning baholashdan o'tishi barcha korxonalar yashil kredit olganini yoki energiya sarfini muayyan miqdorda kamaytirganini anglatmaydi. Ushbu natijalarni kreditlash va ekologik samaradorlik ko'rsatkichlari bilan bog'lash uchun keyingi monitoring ma'lumotlari zarur.

Shundan kelib chiqib, tijorat banklari va xalqaro moliya institutlari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirishda loyihalarni aniqlash, moliyalashtirish, natijalarni tekshirish va hisobot berish jarayonlarini yagona tizimga birlashtirish maqsadga muvofiq.

Xalqaro banklar yashil iqtisodiyotni moliyalashtirishda bank kreditlari bilan bir qatorda barqaror obligatsiyalar, kapital bozori operatsiyalari va barqaror investitsiya mahsulotlaridan foydalanadi. Ushbu tajriba yashil loyihalar uchun resurslarni diversifikatsiya qilish imkoniyatlarini ko'rsatadi.

2-jadval

Xalqaro banklarning barqaror moliyalashtirish ko'rsatkichlari [11; 12]

Bank	Ko'rsatkich	Davr	Miqdor
BNP Paribas, Fransiya	Barqaror kreditlar	2024	133 mlrd yevro
BNP Paribas, Fransiya	Barqaror obligatsiyalar	2024	106 mlrd yevro
HSBC, Buyuk Britaniya	Balansdagi moliyalashtirish operatsiyalari	2024	47,4 mlrd AQSH dollari
HSBC, Buyuk Britaniya	Barqaror moliyalashtirish va investitsiyalarga jami hissa	2020-2024	393,6 mlrd AQSH dollari

BNP Paribas 2024-yilgi integratsiyalashgan hisobotida barqaror kreditlar miqdorini 133 mlrd yevro, barqaror

obligatsiyalar miqdorini esa 106 mlrd yevro deb ko'rsatgan [11]. Ushbu ko'rsatkichlar bankning barqaror moliyalashtirish faoliyatida kredit va

kapital bozori instrumentlari birgalikda qo'llanilayotganini ko'rsatadi.

HSBCning 2024-yilgi hisobotida balans bilan bog'liq barqaror moliyalashtirish operatsiyalari 47,4 mlrd AQSh dollarini tashkil etgan. Bankning 2020–2024-yillar davomida barqaror moliyalashtirish va investitsiyalarga jami hissasi 393,6 mlrd AQSH dollariga yetgan [12]. Ushbu jami ko'rsatkich faqat kreditlardan iborat emas: unga kapital bozori va maslahat xizmatlari orqali ko'maklashilgan operatsiyalar hamda barqaror investitsiyalar ham kiradi.

Shu sababli BNP Paribasning barqaror kreditlari, HSBCning umumiy barqaror moliyalashtirish ko'rsatkichi va O'zbekiston banklarining alohida yashil kredit liniyalarini bir xil mezon asosida taqqoslash mumkin emas. Bunday taqqoslashda operatsiyaning iqtisodiy

mazmuni, qamrovi, davri va hisoblash metodologiyasi hisobga olinishi lozim.

Jahon bankining Finance and Prosperity 2024 hisobotida rivojlanayotgan va bozor iqtisodiyoti shakllanayotgan mamlakatlardagi banklarning qariyb 60 foizida iqlim bilan bog'liq investitsiyalarga ajratilgan kreditlar jami kredit portfelining 5 foizidan ko'p emasligi qayd etilgan. Banklarning 28 foizi esa iqlim moliyalashtirishini umuman taklif qilmagan [4].

Ushbu ma'lumotlar yashil iqtisodiyot loyihalariga investitsiya ehtiyoji mavjud bo'lsa-da, moliyaviy resurslarni ekologik maqsadlarga yo'naltirish imkoniyatlari ko'plab rivojlanayotgan mamlakatlarda cheklanganini ko'rsatadi.

Mazkur muammoni quyidagi omillar bilan izohlash mumkin:

1-rasm. Yashil kreditlashning asosiy to'siqlari

Shunday qilib, yashil kreditlashdagi muammolar faqat moliyaviy resurslar yetishmasligi bilan izohlanmaydi. Mablag'lar mavjud bo'lgan taqdirda ham kredit tavakkalchiliklarini taqsimlash, loyihalarni baholash va ekologik natijalarni monitoring

qilish mexanizmlari yetarlicha rivojlanmagan bo'lishi mumkin.

Tadqiqot natijalari asosida O'zbekiston tijorat banklarida yashil loyihalarni kredit kafolati asosida moliyalashtirish mexanizmini joriy etish taklif qilinadi.

Ushbu mexanizmning asosiy maqsadi yashil loyihalarning foiz stavkasini shunchaki pasaytirish emas, balki banklar zimmasidagi kredit tavakkalchiligining bir qismini taqsimlash orqali moliyalashtirishga layoqatli, biroq yetarli garov ta'minotiga ega bo'lmagan korxonalar uchun kredit olish imkoniyatini kengaytirishdan iborat.

Xulosa va takliflar.

Mazkur maqolada yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirishda tijorat banklari xalqaro moliyaviy resurslarni iqtisodiyotning real sektoriga yo'naltiruvchi muhim vositachi ekani aniqlandi. Banklarning faoliyati nafaqat kredit mablag'larini taqdim etish, balki loyihalarni saralash, tavakkalchiliklarni baholash, mablag'lardan maqsadli foydalanishni nazorat qilish va ekologik natijalarni o'lchash bilan ham bog'liq.

O'zbekistonning normativ-huquqiy bazasida yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi, qayta tiklanuvchi energiya to'g'risidagi qonunchilik, yashil obligatsiyalar, yashil loyihalarni baholash va yashil davlat xaridlariga oid mexanizmlar shakllanmoqda. Xalqaro tajriba esa ekologik mezonlarni standartlashtirish, barqarorlik to'g'risidagi axborotni oshkor qilish va moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish zarurligini ko'rsatadi. Tadqiqot asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Tijorat banklarida yashil kredit kafolati mexanizmini sinov tariqasida joriy etish taklif qilinadi. Ushbu mexanizm yetarli garovga ega bo'lmagan, biroq moliyaviy va ekologik mezonlarga javob beradigan loyihalarning kredit olish imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin.

Xalqaro moliya institutlaridan jalb qilinadigan uzoq muddatli resurslarni mahalliy valyutada qayta kreditlash imkoniyatlarini rivojlantirish taklif etiladi. Bu qarz oluvchilarning valyuta tavakkalchiligini

kamaytirishga yordam berishi mumkin, biroq valyuta konvertatsiyasi va moliyalashtirish xarajatlari alohida hisobga olinishi lozim.

Yashil loyihalarni tasniflashda milliy baholash mezonlarini tijorat banklarining kreditlash jarayoniga izchil integratsiya qilish zarur. Bunda ekologik muvofiqlikni tasdiqlovchi hujjatlar, texnik ko'rsatkichlar va monitoring natijalari kredit hujjatlarining tarkibiy qismiga aylantirilishi maqsadga muvofiq.

Banklarning yashil kredit portfeli to'g'risidagi hisobotlarini standartlashtirish taklif qilinadi. Hisobotlarda kredit liniyalarining e'lon qilingan qiymati, amalda o'zlashtirilgan mablag'lar, yakuniy qarz oluvchilarga berilgan kreditlar, kredit portfelidagi ulush va ekologik natijalar alohida ko'rsatilishi lozim.

Yashil kreditlash samaradorligini faqat moliyalashtirilgan mablag'lar hajmi bilan baholamasdan, energiya tejalishi, qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarish, suv sarfining kamayishi va chiqindilarni qayta ishlash kabi o'lchanadigan natijalar bilan bog'lash zarur.

Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikda moliyaviy va texnik ekspertizani birlashtiruvchi dasturlarni rivojlantirish maqsadga muvofiq. Bunday yondashuv korxonalarda investitsiya ehtiyojlarini aniq belgilash va kredit mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Umuman olganda, yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirish xalqaro moliyaviy resurslarni jalb qilish, kredit tavakkalchiligini taqsimlash, ekologik mezonlarni standartlashtirish va natijalarni ishonchli baholashni birlashtirishi kerak. Taklif etilayotgan yashil kredit kafolati mexanizmi ushbu vazifalarni uyg'unlashtirishga qaratilgan bo'lib, uning amaliy samaradorligi pilot dastur natijalari asosida baholanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi «2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida». PQ-4477-son qarori – URL: <https://lex.uz/uz/acts/-4539502>
2. Ehlers T., Packer F. Green bond finance and certification // BIS Quarterly Review. – 2017. – September. – P. 89–104. – URL: <https://www.bis.org/publications/green-bond-finance-and-certification>
3. International Capital Market Association. Green Bond Principles: Voluntary Process Guidelines for Issuing Green Bonds. – Zurich: ICMA, 2021. – 10 p. – P. 4–6. – URL: <https://www.icmagroup.org/assets/documents/Sustainable-finance/2021-updates/Green-Bond-Principles-June-2021-140621.pdf>
4. World Bank. Acting on Climate Risks and Climate Finance through the Banking Sector // Finance and Prosperity 2024. – Washington, DC: World Bank, 2024. – P. 58–89 – DOI: 10.1596/978-1-4648-2060-1. – URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/finance-and-prosperity-2024>
5. Vaxabov A.V., Xajibakiyev Sh.X. Yashil iqtisodiyot: darslik. – Toshkent: Universitet, 2020. – 262 b.
6. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. 2025-yil 9 oy uchun yashil iqtisodiyot bo'yicha ma'lumot. – Toshkent, 2025. – 24 b. – B. 20. – URL: https://www.imv.uz/media/filestore/9M2025_Hisobot_Uzb_CGEP_v4.3.pdf
7. European Bank for Reconstruction and Development. GEFF II Uzbekistan – Ipak Yuli Bank Loan I: Project ID 54525. – 2023. – URL: <https://www.ebrd.com/home/work-with-us/projects/psd/54525.html>
8. European Bank for Reconstruction and Development. EBRD promotes inclusive and green lending in Uzbekistan: Ipoteka Bank. – 2024. – URL: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2024/ebrd-promotes-inclusive-and-green-lending-in-uzbekistan.html>
9. European Bank for Reconstruction and Development. GEFF II Uzbekistan – Hamkorbank Loan II: Project ID 55937. – 2025. – URL: <https://www.ebrd.com/home/work-with-us/projects/psd/55937.html>
10. European Bank for Reconstruction and Development. GEFF II Uzbekistan – Ipak Yuli Bank Loan II: Project ID 55999. – 2025. – URL: <https://www.ebrd.com/home/work-with-us/projects/psd/55999.html>
11. BNP Paribas. 2024 Integrated Report. – Paris: BNP Paribas, 2025. – P. 18–19. – URL: <https://cdn-group.bnpparibas.com/uploads/file/BNP-Paribas-Integrated-Report-2024.pdf>
12. HSBC Holdings plc. Annual Report and Accounts 2024. – London: HSBC Holdings plc, 2025. – P. 45. – URL: <https://www.hsbc.com/-/files/hsbc/investors/hsbc-results/2024/annual/pdfs/hsbc-holdings-plc/250219-annual-report-and-accounts-2024.pdf>